Урок. План, тези, виписки та конспект

Урок засвоєння нових знань і формування вмінь · 45 хв

«Не досить читати книжки, їх треба читати уважно» — Ян Амос Коменський

Проблемне питання уроку: Чому з чотирьох видів записів прочитаного жоден не замінює інший, хоча всі вони передають зміст одного й того самого тексту?

Мета

Знаннєві	Діяльнісні	Ціннісні
• Учень/учениця називає чотири види записів (план, тези, тематичні виписки, конспект) і розрізняє їх за розгорнутістю. • Учень/учениця наводить означення плану, тез, тематичних виписок і конспекту та вказує, що план, тези й конспект можуть бути цитатними, вільними або змішаними.	• Учень/учениця складає план і тези прочитаного тексту та записує абзац у вигляді конспекту своїми словами. • Учень/учениця знаходить і виправляє помилку в характеристиці виду запису та визначає вид запису за зразком.	• Учень/учениця усвідомлює значення записів для запам’ятовування, осмислення й засвоєння прочитаного та пояснює, чому не варто покладатися лише на пам’ять. • Учень/учениця усвідомлює значення точного покликання на джерело в тематичних виписках.

Базові поняття і терміни

план, тези, тематичні виписки, конспект, згортання тексту, цитата.

Форми роботи

- фронтальна бесіда й мозковий штурм
- робота з текстом підручника (§ 5, с. 54–55)
- робота в парах над планом і тезами тексту «Кітч»
- робота зі словником
- складання таблиці й алгоритму конспектування
- письмова відповідь на проблемне питання

Обладнання та реактиви

- Підручник «Українська мова», 10 клас (Глазова), § 5

- Роздатковий аркуш із текстом «Кітч» (с. 55–56 підручника)
- Таблиця «Види записів» на дошці або слайді
- Тлумачний словник української мови (для слова «ілюзія»)
- Зошити, мультимедійний проєктор

Демонстрації

- Три записи першого абзацу тексту «Кітч» на слайді (план, теза, конспект) — помічаємо, що вони різні за розгорнутістю, хоча передають зміст одного абзацу
- Таблиця «Види записів» з означеннями з § 5 — помічаємо, що розгорнутість зростає від плану до конспекту, а тези передають основні положення, а не зміст
- Уривок промови Коменського із цитатою «Не досить читати книжки, їх треба читати уважно» та покликанням на автора — помічаємо, що виписка містить точне покликання на джерело
- План і п’ять тез до тексту «Кітч» на слайді — помічаємо, що пункт плану називає питання, а теза формулює положення

Міжпредметні зв'язки

- Історія, Ян Амос Коменський, чеський педагог XVII століття, і його промова про користування книжками
- Література, цитата з покликанням на автора як основа тематичної виписки (цитата Коменського на уроці)
- Мистецтво, кітч і справжнє мистецтво на прикладі тексту «Кітч»

Місце уроку в темі

Попередній урок: На попередньому уроці повторювали фонетику, орфоепію, милозвучність і поняття орфограми (с. 52–53 підручника).

Наступний урок: На наступному уроці вдосконалюватимемо вміння складати план і тези та конспектувати прочитаний текст.

Безпека

- Під час роботи в парах не пересуваємо парти, обмінюємося аркушами, не вставаючи з місць.
- Мультимедійний проєктор вмикає й вимикає лише вчитель, учні не торкаються кабелів і не дивляться в промінь.
- Тлумачний словник використовуємо паперовий, смартфони під час уроку лишаються в сумках, тож в інтернет не виходимо.
- Перевірку записів проводимо за партами, до дошки виходить не більше одного учня.

Структура уроку

1. Організаційний момент — 1 хв
2. Актуалізація — 5 хв
3. Мотивація — 3 хв
4. Вивчення нового — 21 хв
5. Закріплення — 9 хв
6. Рефлексія — 4 хв
7. Домашнє завдання — 2 хв

Хід уроку

Організаційний момент

1 хв

Учитель: Вітає клас, перевіряє готовність до уроку, оголошує тему й записує її на дошці.

Учні: Вітаються, готують зошити, записують дату й тему «План, тези, виписки та конспект».

Привітання, перевірка готовності, запис теми. Тема уроку записується на дошці та в зошитах.

Актуалізація

5 хв

Учитель: Проводить мозковий штурм. Читає запитання по одному, дає 30 секунд на запис, потім озвучує правильну відповідь.

Учні: Кожен учень письмово в зошиті одним рядком відповідає на кожне запитання, потім перевіряє себе за відповіддю вчителя.

Запитання 1. Що вивчає орфоепія? Очікувана відповідь. Правила літературної вимови. Запитання 2. Для чого потрібна фонетична транскрипція? Очікувана відповідь. Щоб точно записати, як вимовляються звуки й слова. Запитання 3. У чому суть явища милозвучності? Очікувана відповідь. Мовлення має бути приємним для слуху завдяки зручному звучанню слів. Запитання 4. Що таке орфограма? Очікувана відповідь. Написання, яке регулюється орфографічним правилом. Запитання 5. Для чого потрібно володіти нормами літературної вимови? Очікувана відповідь. Щоб правильно й зрозуміло говорити, вимовляти звуки й слова відповідно до літературної норми.

Мотивація

3 хв

Учитель: Показує на слайді три записи першого абзацу тексту «Кітч» і просить помітити, чим вони різняться. Ставить проблемне питання уроку.

Учні: Розглядають записи, усно називають, що в них різне, а що спільне, і висловлюють припущення.

Слайд, запис А (план). Походження терміна «кітч». Слайд, запис Б (теза). Слово «кітч» виникло в другій половині XIX століття й спершу означало бульварні книжки, а згодом будь-який сурогат справжнього мистецтва. Слайд, запис В (конспект). Термін «кітч» з'явився порівняно недавно, у другій половині XIX століття. Німецьким словом спершу називали пустопорожні бульварні книжки для масового читача, а пізніше так стали називати сурогат справжнього мистецтва. Запитання вчителя. Усі три записи правильні й передають один абзац, то чому вони такі різні? Очікувана відповідь. Вони різняться розгорнутістю й призначенням. Проблемне питання. Чому з чотирьох видів записів прочитаного жоден не замінює інший, хоча всі вони передають зміст одного й того самого тексту? Учитель підводить до

епіграфа «Не досить читати книжки, їх треба читати уважно» (Ян Амос Коменський) і повідомляє, що відповідь клас дасть наприкінці уроку.

Вивчення нового 21 хв

Учитель: Організовує три активності. Керує роботою з текстом підручника, показує демонстрації, ставить запитання до спостережень, фіксує результати на дошці.

Учні: У парах читають текст підручника й заповнюють таблицю, складають план і тези тексту «Кітч», разом з учителем укладають алгоритм конспектування.

Активність 1 (7 хв). Робота з текстом підручника, § 5 «Тематичні виписки», с. 54–55. Пари читають означення і заповнюють таблицю з колонками «вид запису», «що це», «як складають». Запитання вчителя. Який вид запису найкоротший, а який найрозгорнутіший? Очікувана відповідь. План найкоротший, конспект найрозгорнутіший. Запитання вчителя. Що передають тези, зміст чи основні положення? Очікувана відповідь. Основні положення в послідовності, яка доводить головну думку, а ця послідовність може не збігатися з викладом у тексті. Запитання вчителя. Як оформлюють тематичні виписки? Очікувана відповідь. Здебільшого як цитати з точним покликанням на джерело, відповідно до заздалегідь складеного плану або тез. Продукт активності. Заповнена таблиця, де план стисло формулює питання, тези передають основні положення, виписки є цитатами з покликанням, конспект розгортає думки за планом. Додатково вчитель зазначає, що план, тези та конспект можуть бути цитатні, вільні або змішані. Демонстрації таблиці «Види записів» і запису цитати Коменського з покликанням. Активність 2 (8 хв). Спостереження за прикладами на тексті «Кітч» (с. 55–56). Пари читають текст, а слово «ілюзія» уточнюють за тлумачним словником, і складають план та тези. Запитання вчителя. Що спільного між пунктом плану й тезою щодо одного абзацу? Очікувана відповідь. Обидва стисло передають основну думку абзацу. Запитання вчителя. Чим теза відрізняється від пункту плану? Очікувана відповідь. Пункт плану лише називає питання, а теза формулює положення, яке щось стверджує. Продукт активності. План: 1) походження терміна «кітч»; 2) кітч у сучасному світі; 3) «мильні опери» як зразок кітчу; 4) особливості кітчу; 5) дві категорії споживачів «телемила»; 6) кітч і справжнє мистецтво. Тези: 1) слово «кітч» виникло в другій половині XIX століття і спершу означало бульварні книжки; 2) кітч заполонив сучасний світ завдяки телебаченню, радіо й пресі, а класичним зразком є «мильні опери»; 3) для кітчу характерні зовнішня красивість і внутрішня спрощеність; 4) для одних глядачів серіал є втечею від проблем, для інших способом помилуватися собою; 5) кітч і справжнє мистецтво мають однаковий матеріал, але кітч дає лише декорацію. Демонстрація плану й тез на слайді. Активність 3 (6 хв). Складання алгоритму конспектування. Вчитель разом із класом, спираючись на текст підручника (с. 55), укладає алгоритм у зошитах. Алгоритм має кроки. 1) Уважно прочитати текст і визначити тему та головну думку. 2) У кожній частині виділити основні думки й записати їх як пункти плану, деталі опустити. 3) З опорою на план розгорнути й конкретизувати кожну думку. 4) Застосувати змістове «згортання», тобто скоротити текст, переформулювавши думки своїми словами. 5) Цитати подавати з точним покликанням на джерело. Запитання вчителя. Що має бути первинним, план чи конспект? Очікувана відповідь. Спочатку складають план, а потім з опорою на нього конспект, бо конспект обов’язково має відповідати планові. Додатково вчитель повідомляє за додатковим джерелом (Шевчук, с. 193), що план буває простим, складним і цитатним, а здебільшого вживають номінативний план, де головний член пункту стоїть у називному відмінку. Продукт активності. Алгоритм конспектування в зошитах.

Закріплення 9 хв

Учитель: Дає чотири завдання зростаючої складності, організовує роботу в парах, перевіряє відповіді фронтально.

Учні: Виконують завдання 1–4 письмово в парах, звіряють відповіді з класом.

Рефлексія 4 хв

Учитель: Пропонує повернутися до проблемного питання й організовує письмову та усну частини.
Учні: Письмово відповідають на проблемне питання, кілька учнів зачитують відповіді, решта доповнює усно.

Домашнє завдання 2 хв
Учитель: Оголошує й коротко пояснює домашнє завдання, відповідає на запитання.
Учні: Записують домашнє завдання в щоденники, ставлять запитання.

Завдання для закріплення

1. Визначте вид запису. 1) Походження терміна «кітч». Особливості кітчу. 2) Кітч і справжнє мистецтво мають той самий будівельний матеріал, але кітч дає лише декорацію. 3) «Пам'ять наша надзвичайно нетривка, багато чого вбирає в себе, але незабаром втрачає» (Ян Амос Коменський).
Відповідь: 1) план, бо це стисло сформульовані питання; 2) теза, бо це положення, яке щось стверджує; 3) тематична виписка, бо це цитата з покликанням на автора.

2. Розташуйте пункти плану до тексту «Кітч» у такій послідовності, як у тексті. Пункти подано вперемішку. А) Особливості кітчу. Б) Кітч і справжнє мистецтво. В) Походження терміна «кітч». Г) «Мильні опери» як зразок кітчу.
Відповідь: В, Г, А, Б. Спочатку розповідається про походження терміна, потім про «мильні опери» як класичний зразок, далі про особливості кітчу, наприкінці про кітч і справжнє мистецтво.

3. Згорніть три речення в одну тезу. «Нині про кітч говорять, пишуть, сперечаються мистецтвознавці, культурологи, соціологи, літературознавці. Йдеться передовсім про примітивні фільми й телешоу, бульварні газети, бездарні книжки, нісмак у побуті. Сьогодні кітч просто заполонив світ.» Скористайтеся своїми словами.
Відповідь: Приклад відповіді. Кітч, який виявляється в примітивних фільмах, бульварних газетах, бездарних книжках і нісмаку в побуті, нині заполонив світ і є предметом дискусій фахівців. Допустима інша відповідь, якщо вона коротша за оригінал, передає основне положення та сформульована своїми словами.

4. Відредагуйте твердження. «Конспект є найкоротшим видом запису, а тези передають увесь зміст тексту.» Поясніть виправлення.
Відповідь: Конспект є найбільш розгорнутою формою запису, а найкоротшим видом записів є план. Тези передають не зміст, а основні положення тексту.

Диференціація

Сильним: Складіть змішаний конспект абзацу «Споживачів „телемила" умовно можна поділити на дві категорії» (с. 56). Поєднайте речення, перекази своїми словами та одну цитату з покликанням на автора або джерело. Додайте до конспекту план із трьох пунктів.

Підтримка: Використайте зразок на іншому прикладі. Речення «Записи не тільки зберігають сприйнятий матеріал, а й допомагають його осмислити та засвоїти» можна згорнути в тезу «Записи зберігають матеріал і допомагають його засвоїти». Так само

згорніть в одну тезу речення «Класичним зразком кітчу на телеекрані є численні мильні опери». Опора для відповіді: що є класичним зразком і де.

Домашнє завдання

Базове: Опрацювати § 5 (с. 53–55), знати означення плану, тез, тематичних виписок і конспекту. Виконати завдання вправи 63: скласти план уривка з промови Коменського, пояснити значення складання плану в опрацюванні тексту.

За вибором: Розробити схему записів до читацького щоденника, яка здається найраціональнішою (завдання «Я — ЧИТАЧ», с. 54), або скласти тези до розділу будь-якого іншого підручника.

Рефлексія

Прийом «Одне речення». Письмово (1,5 хв) кожен учень записує в зошиті одне-два речення, що відповідають на проблемне питання. Чому з чотирьох видів записів прочитаного жоден не замінює інший? Усно (2,5 хв) троє-четверо учнів зачитують відповіді, клас доповнює, а вчитель завершує усним запитанням: який вид запису вам найкорисніший для підготовки до наступного уроку і чому. Очікувана письмова відповідь. План показує структуру тексту, тези фіксують основні положення, виписки зберігають точні цитати з покликанням, конспект розгортає думки своїми словами за планом, тому кожен вид запису має своє призначення й не замінює інші.

Історична довідка

Ян Амос Коменський, великий чеський педагог, у середині XVII століття виголосив промову «Про майстерне користування книжками». У ній він доводив, що читати треба уважно, а найважливіше виписувати, бо пам’ять нетривка. Думки цієї промови, як зазначено в підручнику, понад три століття не втратили своєї вартості.

Джерела:

- Українська мова (Глазова) 10 клас, с. 52, 53
- Українська мова (Глазова) 10 клас, с. 53
- Українська мова (Глазова) 10 клас, с. 53, 54
- Українська мова (Глазова) 10 клас, с. 54
- Українська мова (Глазова) 10 клас, с. 54, 55
- Українська мова (Глазова) 10 клас, с. 55, 56
- Українська мова (Глазова) 10 клас, с. 56